

28.3.2007

Dnro 578/4/05

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

OMAISUUDEN HALTUUNOTTOA KOSKEVAN PÄÄTÖKSEN TEKEMINEN PSYKIATRISISSA SAIRAALASSA

1

KANTELU

Potilas arvosteli 6.1. ja 22.2.2005 sekä 20.6.2006 päivätyissä kirjeissään kohteluaan valtion mielisairaalassa seuraavilta osin:

- Hän ei saanut käyttää henkilökohtaisia tavaroitaan, kuten CD-nauhuria. Myös oman television ja videonauhurin käyttö oli kielletty osastolla.
- Potilaskeittiö oli potilaiden käytössä ainoastaan 1,5 tuntia vuorokaudessa.
- Häneltä kiellettiin Alibi-lehden lukeminen ja hallussapito.

Potilas toivoi myös siirtoa toiseen sairaalaan.

Lisäkirjeessään 20.6.2006 potilas arvosteli joutumistaan suljetulle osastolle mielestään aiheettomien epäilyjen vuoksi.

- - -

3

RATKAISU

Katson valtion mielisairaalan menetelleen lainvastaisesti siinä, että se on vastoin mielenterveyslain 24 §:n säännöstä jättänyt tekemättä omaisuuden haltuunottoa koskevan päätöksen potilaan television ja videonauhurin osalta.

Potilaan Alibi-lehtien hallussapidon osalta pidän tulkinnanvaraisena, onko kyseessä mielenterveyslain 22 g §:ssä tarkoitettu omaisuuden haltuunotto. Koska omaisuuden haltuunottoa koskevasta päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen, katson, että tulkinnanvaraisissa tapauksissa tulisi tehdä valituskelpoinen päätös muutoksenhakuosoituksineen. Tällainen menettely edistäisi mielestäni parhaiten potilaan oikeusturvaa.

Koska edellä mainitut asiat saattavat vielä tulla hallinto-oikeuden tutkittaviksi, en ota tässä yhteydessä kantaa haltuunoton edellytysten mahdolliseen täyttymiseen.

Muilta osin en ole havainnut oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan ei kuulu päättää potilaiden sijoittamisesta toiseen sairaalaan.

4

PERUSTELUT

4.1

Television ja videonauhurin haltuunotto

4.1.1

Asiassa saatu selvitys

Potilas saapui valtion mielisairaalaan 21.3.2003 eräästä toisesta sairaalasta. Hänellä oli mukanaan huomattava määrä omaisuutta, josta hän keväällä 2003 sai käyttöönsä television, videot ja radionauhurin.

Potilas siirrettiin 17.2.2005 osastolle 7. Siellä hän on saanut käyttöönsä CD-nauhurin. Osaston sääntöihin kuuluu, ettei kenelläkään potilaalla ole omaa televisiota ja videonauhuria. Osastolla on kolme televisiota ja DVD-soitin yleisissä tiloissa. Elektroniikkaa on rajoitettu mm. siksi, että toistuvasti palotarkastusten yhteydessä huoneiden palokuorma on todettu liian suureksi.

Johtavan lääkärin antaman lisäselvityksen mukaan potilaan TV-videonauhuria säilytetään sairaalan varastotiloissa. Sairaalan järjestyssäännöissä on määritelty, ettei sairaalaan saa tuoda suurikokoisia omia televisioita. Erillistä omaisuuden haltuunottopäätöstä ei ole tehty.

4.1.2

Arviointi

Mielenterveyslain (1116/1990, muut 1423/2001) 22 g §:ssä säädetään omaisuuden haltuunotosta seuraavaa:

Jos potilaalla on hallussaan päihteitä tai huumausaineiden käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä taikka potilaan tai muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta vaarantavia aineita tai esineitä, ne saadaan ottaa toimintayksikön haltuun. Jos potilas sairautensa vuoksi todennäköisesti hävittäisi rahansa tai muut maksuvälineensä, ne saadaan ottaa toimintayksikön haltuun. Samoin saadaan ottaa haltuun muut hoitoa tai toimintayksikön yleistä järjestystä vakavasti haittaavat aineet ja esineet. Hoidon päätyttyä haltuun otettu omaisuus on palautettava potilaalle, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä.

Henkilökuntaan kuuluva saa ottaa 1 momentissa tarkoitettut aineet ja esineet toimintayksikön haltuun. Asiasta on viipymättä ilmoitettava ylilääkärille tai muulle vastaavalle lääkärille, jonka tulee ratkaista palautetaanko omaisuus potilaalle jo ennen hoidon päättymistä. Potilasasiakirjoihin tulee merkitä, mitä omaisuutta on otettu haltuun sekä haltuunoton syy.

Säännöksen taustalla olleessa hallituksen esityksessä oli ehdotettu, että potilaalta olisi 22 g §:ssä määritellyn omaisuuden lisäksi saatu ottaa haltuun

"muut sellaiset hoitoa tai yleistä järjestystä haittaavat aineet ja esineet, joiden hallussapito on toimintayksikössä yleisesti kielletty" (HE 113/2001). Perustuslakivaliokunta katsoi kuitenkin lausunnossaan, että ehdotettu säännös ei tältä osin olisi täyttänyt lailla säätämisen vaatimusta, koska hallussapitokielto olisi jäänyt perustumaan kunkin toimintayksikön sisäisiin sääntöihin (PeVL 34/2001).

Perusoikeusuudistuksessa korostettiin myös sitä, ettei niin sanottuun laitosaltaan perustuvaa kohtelua voida pitää hyväksyttävänä. Suljetuissa laitoksissa olevat henkilöt nauttivat lähtökohtaisesti samaa perusoikeussuojaa kuin muutkin.

Edellä kerrottu merkitsee mielestäni sitä, että omaisuuden haltuunotosta ei tahdosta riippumattomassa hoidossa voida määrätä sairaalan omissa säännöissä, vaan sen on perustuttava mielenterveyslakiin. Haltuunottoa koskevasta päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen (mielenterveyslain 24 §:n 1 mom.). Tämä merkitsee sitä, että rajoituksesta on tehtävä kirjallinen päätös muutoksenhakuosoituksineen.

Oikeusasiamiehen käytännössä on kuitenkin hyväksytty sellainen menettely, että omaisuuden säilyttämisestä sovitaan potilaan kanssa, jolloin kyseessä ei ole mielenterveyslaissa tarkoitettu rajoitus. Potilaan oikeusturva edellyttää mielestäni kuitenkin sitä, että tulkinnanvaraisissa tilanteissa häneltä tiedustellaan, haluaako hän asiassa muutoksenhakukelpoisen päätöksen.

Sairaalan antamasta selvityksestä käy ilmi, että potilas oli saanut käyttää televisiotaan ja videonauhuria ennen kuin hänet siirrettiin osastolle 7. Kantelusta käy myös ilmi, että hän ei ole suostunut omaisuutensa varastointiin. Tämän vuoksi asiassa tulisi mielestäni tehdä omaisuuden haltuunottoa koskeva valituskelpoinen päätös.

Koska haltuunotosta siis vielä voi valittaa hallinto-oikeuteen, en ota tutkittavakseni kysymystä haltuunoton edellytysten täyttymisestä.

4.2

Lehtien hallussapidon rajoittaminen

4.2.1

Asiassa saatu selvitys

Potilaan tilaamia Alibi-lehtiä säilytetään sairaalan osaston kansliassa potilaan henkilökohtaisissa tavaroissa, joista hän saa niitä halutessaan luettavakseen. Osasto on tällä tavalla halunnut Alibi-lehden kohdalla turvata kriminaalipotilaiden ja mielentilatutkimuksessa olevien yksityisyyttä.

4.2.2

Arviointi

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perusoikeuksien rajoituksista on säädättävä lailla. Tämän vuoksi mielenterveyslain 22 g §:ssä

on säädetty potilaan omaisuuden haltuunoton edellytyksistä edellä kerrotulla tavalla.

Omaisuuden suojan lisäksi potilaan tilaamien lehtien osalta on otettava huomioon perustuslaissa turvattu sananvapaus, joka sisältää myös oikeuden ottaa vastaan tietoja kenenkään ennakolta estämättä. Mielestäni sairaalan menettelyllä ei kuitenkaan ole rajoitettu potilaan sananvapautta, koska hän saa halutessaan lehdet käyttöönsä.

Käsitykseni mukaan on tulkinnanvaraista, merkitseekö potilaan lehtien hallussapidon rajoittaminen siten, että hän ei saa säilyttää niitä omassa huoneessaan, laissa tarkoitettua omaisuuden haltuunottoa. Koska omaisuuden haltuunottoa koskevasta päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen, katson, että tulkinnanvaraisissa tapauksissa tulisi tehdä haltuunottoa koskeva päätös muutoksenhakuosoituksineen. Tällainen menettely edistäisi mielestäni parhaiten potilaan oikeusturvaa.

Koska asia tältä osin siis vielä voi tulla hallinto-oikeuden tutkittavaksi, en ota tässä yhteydessä kantaa haltuunoton edellytysten mahdolliseen täyttymiseen.

4.3

Muut kantelussa esitetyt asiat

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella katson, että tältä osin asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

5

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3, 4.1 ja 4.2 esittämäni käsitykset omaisuuden haltuunottoa koskevasta menettelystä valtion mielisairaalan johtavan lääkärin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.